

Pe vapor m-am bucurat să pot vorbi în graiul bengalez cu un coleg de cabină. Deja începusem să-l uit, deoarece după ce plecaseram din Bhawanipore, îl foloseam din ce în ce mai rar. Și totuși cu cit entuziasm îl învățasem la început, repetind propoziții întregi pe dinafară, memorind poezii de Tagore, vorbind cu copiii și cu vecinii...

Odaia mea din casa lui Dasgupta era chiar lângă intrare. Îmi adusesem patul, biblioteca și masa de scris. La parterul casei se găsea imensa bibliotecă a lui Dasgupta — care ocupa mai multe camere — bucătăria și sufrageria. Biroul lui Dasgupta, camera de zi și dormitoarele se aflau la nivelul superior. Iar deasupra etajului al doilea, întinzându-se aproape peste toată casa, se găsea terasa de pe acoperiș, înconjurată de palmieri.

Din ziua în care m-am mutat la Bhawanipore, fericirea mea n-a mai cunoscut margini. Mi se părea că abia atunci ajunseseam cu adevărat în India. Toate mă încântau: sunetele stranii care veneau neîntrerupt din camerele de deasupra, miresmele puternic condimentate care anunțau apropierea prinzului, vocile care veneau din casele învecinate. Dis-de-dimineață urcam pe terasă pentru ora de gramatică sanscrită cu Dasgupta. În restul zilei eram liber, cu excepția orelor de la Universitate, la care mergeam în mașina profesorului. Petreceam cel puțin opt sau nouă ore pe zi la masa mea de scris pentru că la studiul sanscritei și al filozofiei indiene adăugasem acum și bengaleza.

Seara, înainte de cină, obișnuiam să hoinăresc prin împrejurimi. Primăvara și vara făceam curse lungi cu mașina împreună cu întreaga familie prin Calcutta. Mergeam destul de des la Chandernagore. De cite ori mi se ivea prilejul vorbeam cu Chabu (sora mai mică a Maitreyiei, n.t.), care nu știa engleza, cu doamna Dasgupta, sau cu rudele și vecinii care veneau deseori la ei pentru a vedea cum arată un european într-o locuință bengaleză.

La început Dasgupta și-a determinat familia să mănânce la masă cu cuțite și furculițe, pentru a se obișnui cu manierele europene. În prima seară după sosirea mea, doamna Dasgupta a încercat chiar să prepare un fel de supă, deoarece profesorul îi spusese că o masă europeană nu se poate lipsi de supă. Curînd însă, tacimurile de argint au dispărut și am început să mănînc cu degetele ca toți ceilalți. Iar cînd am luat prînzul pentru prima dată așezat pe podea, cu o frunză mare în loc de farfurie, am simțit că eram pe cale de a fi unul de-al casei.

Spre sfîrșitul iernii am plecat pentru cîteva săptămîni într-o excursie prin nordul Indiei. Am poposit la Allahabad pentru a vedea Kumbh-mela, cea imensă procesiune de asecei, yoghini și sadhus care are loc odată la doisprezece ani. Am petrecut cîteva zile la Benares — cu care ocazie am consultat colecția de manuscrise de la Colegiul Sanscrit. Apoi am văzut iarăși Delhi, Agra, Fatehpur-Sikri și Jaipur, și am pîrșes mai departe la Bikaner, Lahore și Amritsar.

Eram ca și cum vedeam India cu altă pereche de ochi față de primăvara lui 1929. Mi se părea că încep să-i pricep tainele, că descopeream frumusețe și înțelesuri care îmi fuseseră inaccesibile acum cîteva luni. Și asta pentru că am avut norocul de a trăi în casa celui mai ilustru istoric al filozofiei indiene și pentru că începusem să mă obișnuiesc cu viața indiană și să vorbesc bengaleza.

Nu mi se mai părea că sînt „musafir” în India. Mă simțeam ca acasă, și dacă aveam dorința arzătoare de a vizita orașe importante, temple și monumente, asta deoarece voiam să mă familiarizez cu țara mea adoptivă. Speram să pot sta în India mulți ani, și nu mă gîndeam doar la doctorat și la cariera mea de indianist. Mai mult decît entuziasmul științific mă atrăgea calitatea vieții pe care simțeam că o pot cunoaște în India. Îmi plăcea totul: peisajul, clima, oamenii, limbile și credințele, modul de a trăi, îmbrăcămîntul, hrana lor.

Nu e de mirare că am fost emoționat de revoluția civilă dezlănțuită de Mahatma Gandhi la începutul lui mai în întreaga Indie, printr-o serie de demonstrații non-violente. Arestarea lui Gandhi, pe 5 mai 1930, cît și condamnarea lui Jawaharlal Nehru și a primarului Calcuttei la șase luni închisoare au provocat demonstrații și hîrtal (prăvălii închise și greve) în toată India. După cum era de așteptat, agitatorii și fanaticii musulmani au dat naștere la mai multe ciocniri violente între hinduși și musulmani. În ciuda intervenției eroice a voluntarilor lui Gandhi, conflictele inter-comunale au degenerat rapid în adevărate masacre.

Ca urmare a mai multor asalturi organizate de studenți, universitatea din Calcutta a fost închisă pe o perioadă de timp nedeterminată. Dasgupta era oarecum nelînist în privința lungilor mele plimbări prin oraș. Se temea să nu mă las atras în vreo demonstrație de stradă și să fiu arestat. Dat fiind faptul că locuiam în casa lui, un asemenea incident ar fi putut avea urmări grave. Mi-a spus de nenumărate ori că nu am venit în India pentru a ajuta la eliberarea politică a poporului indian, ci pentru a studia sanscrita și filozofia indiană.

Știam totuși că pericolul ca eu să mă amestec într-o demonstrație de stradă era minim. Eram alb, iar pe străzi și în tramvaiele bengalezii mă priveau cu dispreț și ură. În Bhawanipore copiii strigau după mine „măimută albă!” și u-neori aruncau cu pietre. Acest dispreț și agresivitate mă fascinau. Mi-am dat seama de prăpastia care se crease între britanici și indieni. Am realizat că atitudinea indienilor se schimbase: nu mai erau paralizați de prestigiul albilor: de fapt, nu se mai temeau de ei. Cînd am spus acest lucru familiei Perris, în timpul scurtei mele vizite pe Ripon Street, adăugînd că „raj-ul britanic” era deja de domeniul trecutului — toți s-au amuzat de naivitatea mea. Domnul Perris m-a asigurat că independența Indiei era un vis utopic, că limba engleză și cultura occidentală constituiau singurele ele-

mente unificatoare, că de fapt așa numita sete de libertate a Indiei era o invenție a „domnului Gandhi”, că majoritatea indienilor erau satisfăcuți de „raj-ul britanic” și vor continua să fie cel puțin o sută de ani.

În scurt timp ziarele anunțară că cincizeci de mii de indieni erau în închisoare. Mulți dintre colegii mei studenți de la universitate dispărură. Îmi însemnam în jurnal tot ce aflam din ziare și tot ce auzeam vorbindu-se în jurul meu cu speranța că într-o zi voi scrie o carte despre revoluția civilă. În același timp am adunat material din publicațiile la care aveam acces. Dar cartea aceea nu a fost niciodată scrisă. Mai tîrziu m-am mulțumit să public pasaje, adnotate și extinse, din jurnalul meu indian în cartea **Șantier**, care a fost publicată în 1935.

În iunie, campania pentru nesupunere civilă s-a domolit. Cînd Gandhi, aflat în închisoare, a fost informat despre excesele care avuseseră loc, a dat ordin de suspendare a demonstrațiilor (în special marșurile colective spre mare unde sarea era preparată și distribuită gratis de indieni: acest articol era destul de scump

însă o lovitură în frunte, probabil de la aceeași grîndă de la care luase foc părul Melaniei, îl orbește.

Astfel începe romanul. Deși Cesare își recăpătă vederea, doctorul îi dă să înțeleagă că nu este decît o chestiune de timp: într-un an sau doi va deveni orb pentru totdeauna... Modul în care am imaginat romanul din acest punct, drama tainică a lui Cesare, se naște din faptul că deși voia cu orice preț să se bucure de acești ultimi ani de lumină, nu reușea...: mintea lui se întorcea mereu la scena în care năvălise în biroul bibliotecarului șef. Nu putea înțelege ce rit misterios se petrecuse între o fată frigidă, un profesor pedant, și Manoil, un tînr fantastic și poate nebun. Cu toate cercetările poliția nu a reușit să descopere cauza focului. Manoil susținea că izbucnise printr-un ritual magic, dar deoarece Cesare nu putea să accepte o astfel de explicație el a continuat să-și frămînte creierii, luptîndu-se singur și zadarnic cu misterul. Toate aventurile care au alcătuit partea I a romanului au fost provocate de încercările disperate ale lui Cesare de a

Mircea Eliade

O colibă în Himalaya

Autobiografie

Marele savant de origine română a dat lumii un număr impresionant de serieri și studii de la antropologie, mitologie, istoria religiilor și culturii, etnologie, pînă la eseistică, roman și povestire fantastică. Numele său este citat alături de cei mai proeminenți filosofi ai culturii din secolul nostru: Levi-Strauss, Dumézil, Malinowski, Frazer, Mead, Spengler, Toynbee.

Autorul celebrului „Mit al eterneli reîntoarceri” parcurge în acest prim volum autobiografic (1981 — San Francisco) un regressus ad origine pentru a regăsi acel timp primordial, acea perioadă inițiativă, pe vremea cînd băiatul unui tată moldovean și al unei mame din Oltenia își făcea intrarea în labirint. Îl descoperim pe Eliade în cele mai insolite ipostaze: citind într-un pod din strada Melodiei pînă ce ochii i se încețoșează și i se umplu de lacrimi („Mansarda”), pîtrunzînd în magia spațiului indian prin contemplație, studiu și iubire („India la vîrsta de douăzeci de ani”), profesor la Universitatea din București și autor al tulburătorului roman „Maitreyi” („Promisiunea echinoxului”).

Avem în față o relatare simplă, pe un ton confesional și direct, a unei arderi perpetue, a unei neostote sete de cunoaștere, a unor pasiuni omenesti și prea-omenesti, a ingenuității cu care a străbătut primii treizeci de ani ai vieții sale. Aflăm în aceste prime pagini o parte din „Secretul lui Eliade”, munca și voința sa titanică secondate de o intensă bucurie de a trăi. Descoperim în miezul mărturisirilor sale clipele agonice și extatice ale viitorului filosof, primele sale triumfuri și dezamăgiri, nostalgia unor origini aflate sub zodia unui destin care zîmbește și săgetează cu eterna sa inocență impasibilă.

Reproducem aici capitolul 10 din volumul I — 1907—1937. **Călătorie spre răsărit, călătorie spre apus**. (Traducerea în engleză aparține lui Mac LINSOTT RICKETTS).

George STĂNICĂ

descoperi înțelesul „misterului” care îi schimbase viața atît de radical, sortindu-l unei orbiri iminente.

Scriam mai ales la începutul după-amiezilor toride, cînd știam că toți ai casei erau adormiți, sau noaptea, după ce se culca colegul meu de cameră. Nu știam precis ce se va întîmpla cu Cesare pînă la întîlnirea finală cu Manoil, cînd acest demoniac va încerca să-l convingă să se sinucidă, dar nereușind își va lua propria viață. Și probabil că în perioada cînd scriam pe furiș ultimul capitol încă nu eram conștient de semnificația completă a acestor aventuri improbabile. Au fost prezentate mai multe concepții magice și filosofice, fără a trăda preferințele autorului. Pe lîngă unele reflecții despre „faptul magic” pe care le-am întîlnit timp de mai mulți ani, acum apăreau elemente care puteau fi numai „Tantrice” (de exemplu nuditatea rituală a Melaniei). Dar punctul crucial al dificultății, așa cum mi s-a revelat mai tîrziu cînd am început să scriu partea a doua, se afla în altă parte: era patosul unei existențe transformată radical ca urmare a celui „fapt” de neînțeles — ritualul orgiastic și focal — și rămînd totuși o existență fundamental absurdă (lipsită de sens) și artificială, chiar în umbra unei orbiri amenințătoare, dar căpătînd o profunzime nebănuită în momentul cînd Cesare ia asupra sa „păcătu-l” lui Manoil (care se sinucisese) și mărturisește: „Mi-am ucis fratele”.

Poate că acest cuvînt cu care se încheie cartea ar putea constitui adevărata „cheie” a romanului îndemîndu-l pe cititorul înțelept să recitească cartea de la început. Mă îndoiesc însă că acest experiment a fost încercat vreodată. Cînd a apărut cartea în 1934 cu titlul „Lumina ce se stinge” aproape toți criticii și toți prietenii mei au recunoscut că este un eșec. Un singur critic, Ion Biberi, a considerat-o cea mai semnificativă operă literară a mea, probabil fiindcă era primul roman românesc în care se folosea tehnica monologului interior și în care, sporadic în partea a II-a, se putea discerne influența lui James Joyce. Ce m-a surprins mai tîrziu cînd am încercat să-l recitesc și să îl corectez, a fost artificialitatea și falsa afectare a limbii pe care o utilizasem. Nu cred că se datora lungii mele înstrăinări de limba română, deși nu mai rostisem nici un cuvînt de un an și jumătate. Era mai cu-

rînd, rezultatul unei încercări de a scrie într-o manieră „străină”, despre oameni „străini” care trăiesc într-un oraș neidentificabil, posibil italian, dar cu oameni la fel ca cei din București sau dintr-un oraș de provincie românesc sau din Europa Centrală. După fervoarea primelor două zile, cînd scriam foarte repede, fascinat de întîmpările pe care le născoceam, au urmat săptămîni de trudă obstinată, cînd mă forțam să descriu amănunțit acea lume care părea a fi nicăieri, și totuși nu era o lume a fanteziei. Poate era o Europă exemplară, cu peisaj, orașe și caractere sintetice, care mi se impunea fără să-mi dau seama, din dorul și nostalgia mele reprimite, încercînd să-și croiască drum în conștiința mea, care fusese cucerită pe de-a întregul de India, pentru a mă apăra de farmeceale Asiei, de a se ține de mine? Sau, din contra, poate că acele fețe și peisaje europene își mascau propria dramă, pe care n-o bănuiam dar care era prevestită de „misterul” luminei ce se stinge?

Pentru că la fel ca în roman, drama în care mă aflam implicat fără să știu, a început tot într-o bibliotecă. Văzînd că indexul înaintează foarte încet, deși lucram la el mai multe ore pe zi, Dasgupta a rugat-o pe fiica lui Maitreyi să mă ajute. Am lucrat împreună în bibliotecă. Cu o lună înainte ne împrietenisem. Îi dădeam lecții de franceză și ea mă ajuta la bengaleză; am tradus împreună cîteva poezii din Tagore. Știam că îl venera pe Tagore, pe care îl numea gurudev (dascăl divin). Și știam cit de complexă și suspectă poate fi admirația unei indiene pentru gurudev-ul său. Dar fiind adine scufundat în sanscrită și în romanul meu, nu eram gelos. Nu mi-am dat seama că împotriva voinței mele eram îndrăgostit. Spun împotriva voinței mele deoarece credeam că întreaga familie conspira pentru a ne aduce împreună pe cit posibil, și această bănuială m-a pus în gardă.

Dar, deși, credeam că începusem să cunosc sufletul indian, mă înșelam. Nu exista nici un fel de conspirație. Probabil că Dasgupta avea în minte ceva cu totul diferit: îi anume, să mă introducă în familie printr-un fel de „adoptare”. Probabil avea de gînd să se mute în Europa. Regele Carol al II-lea era pe tronul României pe atunci, iar Nae Ionescu devenise unul dintre consilierii săi intimi. Dasgupta îi scrisese regelui, descriîndu-mă ca un om cu mare viitor în studiile indiene și propunea ca regele să înființeze un Institut Oriental în București. Îi scrisese la fel și lui Nae Ionescu, cu insistența de a mi se îngădui să stau trei sau patru ani în India pentru a studia cu el. Poate că Dasgupta avea de gînd să vină în România pentru o perioadă de timp ca oaspete al institutului. Situația politică în India se agrava continuu, și climatul Bengalului nu-i priia (suferea de hipertensiune și era amenințat să-și piardă ochiul drept). I-ar fi plăcut desigur să se stabilească în Europa — să locuiască la Roma, unde Tucci îl invitase, sau la București unde m-ar fi avut pe mine, elevul său favorit, și într-un anume sens, fiul său adoptiv.

N-am înțeles lucrul acesta decît mult mai tîrziu. La căsătoria nepotului lui Dasgupta mi s-a părut că descifrez aluzii misterioase la ceea ce era fără îndoială dovadă, că devenisem, spiritual, un membru al familiei. La cununie, ca și la alte sărbători, purtam un dhoti — acel costum bengalez care cu greu s-ar putea numi măgulator care totuși mă mulțumea enorm pentru simplul motiv că era veșmîntul oamenilor cu care voiam să mă identific.

Am primit primele exemplare din „Isabel”, și Maitreyi, care era poetă, a început să mă privească cu alți ochi. Devenisem egalul ei. Devenisem o parte a aceleiași familii spirituale ca și Rabindranath Tagore. I-am spus despre noul roman pe care îl începusem, rugînd-o să nu pomenască nimic despre el profesorului. Apoi, în acele ceasuri petrecute împreună în bibliotecă, pe cînd toți ceilalți ai casei se odihneau la etajul de deasupra, copiam pe fișe termenii tehnici în „O istorie a filozofiei indiene” și îi clasificam după alfabet. Într-o zi minile noastre s-au întîlnit peste cutița de fișe, și nu am putut să le deslecțăm.

În ciuda tuturor ezitărilor și opozițiilor, în ciuda a tot ce despărțea o sensibilitate și o cultură indiană de una occidentală, în ciuda stîngăciei, a îndrăzneliei, a obrazniciei, iubirea a crescut și s-a împlinit așa cum fusese hărăzită să fie. În iarna lui 1933, în mansarda mea din strada Melodiei, pe cînd scriam romanul cu care intenționam să particip la premiul Tekirghiol—Eforia, am recitat pentru prima și ultima dată jurnalul acelor luni. Ba chiar am folosit cîteva pagini, incorporîndu-le direct în textul romanului. În ciuda patosului narațiunii, am încercat să mă mențin cit se poate de aproape de realitate. Dar, desigur, aceasă „realitate” devenise mitologică chiar din momentul în care o trăisem. Am trăit încă o dată un vis al unei nopți de vară lung, binecuvîntat și totuși terifiant. Dar de data asta nu l-am trăit singur.

M-am trezit în dimineața de 18 septembrie. De fapt începusem să mă trezesc din timpul nopții. Abia dacă închiseseam ochii. Maitreyi reușise să-mi trimită un bilețel în care mă informa că părinții ei descoperiseră totul și că fusese silită să mărturisescă. Dimineața Dasgupta m-a chemat în biroul său, mi-a spus că din cauza sănătății sale precare nu mai poate să-mi ofere găzduire, mi-a dat un plic sigilat pe care urma să-l deschid numai după întoarcerea mea în Ripon Street. A trebuit să plec chiar în acea dimineață, imediat. Cărțile aveau să fie transportate în cursul aceleiași zile. Doamna Dasgupta, cu frumosul său chip înghețat, distant, inaccesibil, m-a obligat să iau acolo micul dejun, în prezența sa. Nu m-ar fi lăsat să plec din casa lor fără să mănînc. Înghițeam cu mare greutate, din cînd în cînd ștergîndu-mi ochii pe furie.

ATENEU

REVISTĂ
SOCIAL-CULTURALĂ

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor șef: George GENOIU

Sergiu ADAM, Constantin CĂLIN, Stelian NANIĂNU, dr. Vasile SPORICI

Apare lunar: 16 pagini — 5 lei. Manuscrisele reținute se publică în ordinea necesităților redacționale.

Materialele nepublicate nu se restituie. Redacția și administrația: Bacău, str. Eliberării nr. 63, telefon 1 24 97.

Cititorii din străinătate se pot abona prin ILEXIM — Departamentul Export-Import Presă. Calea Griviței 64-66, P.O.B. 136-137, București, România.

Revista „Ateneu” este
tipărită pe hîrtie
fabricată la C.C.H.
„Letea” Bacău.

Tiparul:

Întreprinderea poligrafică Bacău